

LA FILOSOFIA POLÍTICA DE JOHN LOCKE

Poder polític contra poder patriarcal

En la seva *Carta sobre la tolerància* (1689), però sobretot amb els dos *Assajos sobre el govern civil* (1690), **Locke** fonamenta les bases teòriques del sistema parlamentari i el seu desenvolupament.

El primer *Assaig* és un intent de refutar les tesis del dret diví dels monarques a governar.

El segon exposa la doctrina de la divisió de poders entre el poders legislatiu (Parlament) i l'executiu (el govern o el rei), que més tard **Montesquieu** completarà introduint el poder judicial.

Aquest segon *Assaig* es convertirà en una justificació de la Revolució americana i de la Revolució francesa (*Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà*).

John Locke
(1632-1704)

PODER POLÍTIC

- ◉ **Definició de poder polític:** capacitat de la *comunitat* de dictar lleis i executar-les per a la defensa dels interessos individuals (protecció de la propietat) i per a la defensa de la integritat territorial i sobirania de l'Estat.
- ◉ Tot plegat, té l'objectiu d'assolir i garantir el bé públic (secció 3).
- ◉ Aquesta definició, amb altres paraules, que trobem al primer capítol del II *Assaig sobre el govern civil* de **John Locke**, és important pel fet que reconeix la *comunitat* el fonament dels dos poder fonamentals: el legislatiu i l'executiu.

PODER POLÍTIC

- El fet d'afirmar que és en la *comunitat* on resideix el poder de dictar i executar les lleis implica el rebuig d'altres formes d'entendre el poder, on aquests dos poder depenia d'una altra instància, el *monarca absolut*.
- Per arribar a aquesta definició, **Locke** havia hagut de combatre una altra idea de poder, segons la qual l'autoritat pertanyia no a la comunitat sinó a la voluntat absoluta d'un *rei*.

PODER POLÍTIC

- Com s'origina un poder polític fonamentat en l'autoritat de la comunitat?
- Segons **Locke**, *“només pot originar-se mitjançant el pacte, l'acord i el consentiment mutu de tots els que componen la comunitat”* (secció 171).
- Tanmateix , perquè el poder sorgeixi d'un pacte entre tots cal primer que s'hagin acceptat tres idees implícites sobre la concepció humana:
 1. *Tots els éssers humans són iguals*
 2. *Tots els éssers humans són lliures*
 3. *Tots els éssers humans són racionals*

PODER POLÍTIC

1. Tots els éssers humans són iguals: *els éssers humans són iguals per fer ús de la seva llibertat /no estan sotmesos a la voluntat ni a l'autoritat de cap altre home*(secció 54)
2. Tots els éssers humans són lliures: *naixem lliures pel fet d'esser racionals* (secció 61)
3. Tots els éssers humans són racionals: *la raó l'instrueix sobre la llei sobre la que s'ha de regir i l'assabenta dels límits d'aquesta llibertat* (secció 63)

PODER POLÍTIC

- Sense aquests pressupòsits previs no es pot constituir un poder polític basat en l'autoritat de la comunitat.
- Aquests pressupòsits són les condicions perquè pugui haver un acord entre diferents individus.
- Aquests individus, als que se'ls suposa iguals, lliures i racionals, acorden renunciar a favor de la societat al poder que posseïen abans del pacte a canvi de protegir els seus béns (secció 171).

PODER PATERNAL

- La acceptació d'aquesta forma de govern xocava amb una altra, els de la monarquia absoluta, basada en principis molt diferents.
- **Locke** ja havia dedicat el I *Assaig sobre el govern civil* a combatre-la i comença el II fent referència a la teoria que la justificava intel.lectualment: la noció patriarcal del poder.
- La versió d'aquesta noció que **Locke** atacava és la que apareixia en un llibre titulat *Patriarca*, escrit per **Robert Filmer** (mort en 1653), en la qual es defensava la legitimitat de l'absolutisme polític contra les teories contractualistes.

PODER PATERNAL

**Robert Filmer
(1588-1653)**

El Patriarca, publicat en 1680

Tot al·legat de Locke contra aquells que pretenien basar l'autoritat política sobre la proposició de què el poder natural per naturalesa només és vàlid fins que els fills són prou grans per ser capaços de conèixer la llei natural i de governar-se per ells mateixos en la tasca diària de guanyar-se la vida. Tots els homes, llevat els idiotes i els bojós, queden llavors lliures de l'autoritat paterna perquè se suposa que són igualment capaços de reconèixer la llei natural i de viure per si sols.

C.B. Macpherson, *La teoría política del individualismo posesivo*, Fontanella, 2ª edición, Barna 1979

PODER PATERNAL

- Per què **Locke** dedica més espai en la seva reflexió política a atacar les idees d'un aficionat a la filosofia com **Filmer** que a un autor del prestigi de **Thomas Hobbes**, autor del *Leviatan*?
- La noció patriarcal del poder estava lligada a creences i emocions molts profundes i arrelades en les ments dels europeus d'aquella època.
- La cultura europea era una cultura profundament patriarcal. A l'Europa del segle XVII els dipositaris d'un poder "respectable i superior (el sacerdot, el Papa, Déu) reben espontàniament el títol de pare" (**Rafael Gamba**).

PODER PATERNAL

- ◉ **Filmer** assimilava l'autoritat dels reis a l'autoritat que els pares exerceixen sobre els seus fills, però també a altres relacions que tenen lloc dins l'àmbit privat o domini de la casa: la de l'amo sobre el seu criat, la del marit sobre la seva muller, la del senyor sobre el seu esclau, per exemple.
- ◉ En la concepció patriarcal allò privat apareix com el model sobre el que s'inspira l'estructura del poder polític.
- ◉ La societat és com una gran família sota l'autoritat inqüestionable d'un gran pare, el monarca absolut.

PODER PATERNAL

- La força de la teoria patriarcal no només es trobava en el seu profund arrelament en les consciències dels europeus, sinó també en alguns arguments de pes:
 1. L'home lliure i independent mai no ha existit, ja que tot individu neix sotmès a una autoritat paterna.
 2. Tot i que aquest home hagués existit, ningú no hauria pogut convocar-lo a una assemblea universal per a pactar o establir la societat.
 3. Si aquest home hagués existit el contracte resultat d'aquesta cessió de llibertat només li afectaria a ell, però no als seus fills i descendents, que ja no naixerien ni lliures ni iguals ni sobirans.
 4. **Argument bíblic:** el poder dels monarques és sagrat en el seu origen, ja que Déu el concedí a Adam(el primer dels monarques) i a partir d'ell va passar als seus descendents.

CONTRA EL PODER PATERNAL

- ◉ **Locke** assumeix l'obligació de respondre als arguments del *patriarcalisme*:
- ◉ Primer ha d'assumir que els infants no neixen en un estat d'igualtat i de llibertat dels que se suposen ja gaudeixen en el moment de néixer.
- ◉ L'assumpció d'aquest estat s'aconsegueix després de superar *l'estat de minoria d'edat*.
- ◉ En l'estat de minoria d'edat els pares tenen una certa autoritat i jurisdicció sobre els seus fills.
- ◉ A més, la llei natural els obliga a protegir, alimentar i educar els infants que han engendrat.

CONTRA EL PODER PATERNAL

- ⦿ Mentre no arriba *l'estat de majoria d'edat*, l'home està sotmès a la jurisdicció paterna.
- ⦿ Però aquesta jurisdicció només és temporal: "*el poder del pare no s'estén més enllà de la minoria d'edat del seu fill*" (secció 74).
- ⦿ **Definició de poder paternal:** és aquell que permet els pares governar sobre els seus fills fins que assoleixin *l'ús de raó* que els permeti entendre les normes que els han de dirigir, ja sigui la llei natural o la llei civil (secció 170).

CONTRA EL PODER PATERNAL

- L'objectiu del poder paternal és preparar futurs ciutadans que participin en l'àmbit públic.
- El seu poder ha de cessar quan els fills adquireixen *l'estat de majoria d'edat* i això ho aconsegueixen quan disposen d'un grau suficient d'enteniment.
- **Locke** admet algunes excepcions: els discapacitats i els bojos mai no podran deslliurar-se del poder paternal perquè mai no assoliran el nivell mínim de racionalitat (secció 60).
- Per tant, mai no podran ser considerats com a éssers lliures capaços d'intervenir en l'àmbit polític.

CONTRA EL PODER PATERNAL

- ◉ El *poder paternal* és un poder natural, però no pot de cap manera envair el terreny del poder polític (secció 170).
- ◉ El *poder paternal* i el *poder polític* tenen fonaments i funcions diferents.
- ◉ El perill d'identificar el poder polític amb el paternal és que el poder recauria en una sola persona i això significaria tornar a l'absolutisme polític. (secció 70)
- ◉ Per tant, la viabilitat del poder polític es fonamenta en mantenir-lo allunyat del poder paternal.

CONTRA EL PODER PATERNAL

- ◉ **L'argument bíblic:** les dinasties governants actuals basen la seva legitimitat en què són descendents d'una línia directa que els posa en contacte amb el que se suposa va ser el primer home, Adam.
- ◉ A Adam Déu li concedí el privilegi del poder absolut i aquest poder va passar als seus descendents i així successivament fins avui en dia.
- ◉ El temps que ha passat i les disputes entre les famílies que reclamen sigui reconegut aquest parentiu fa que sigui difícil d'aclarir a quina d'elles li pertoca legítimament el poder.

CONTRA EL PODER PATERNAL

Poder polític
(àmbit públic)

Consentiment de
tots

Poder
artificial

Garantir l'exercici dels drets
naturals

Estat de
majoria
d'edat

Principis: igualtat,
llibertat, racionalitat

CONTRA EL PODER PATERNAL

Poder paternal
(àmbit privat)

La naturalesa l'ha
fixat així

Poder
natural

Garantir l'alimentació, la protecció
i l'educació dels infants

Estat de
minoria
d'edat

Principis: desigualtat,
dependència i manca de
racionalitat

BIBLIOGRAFIA

- **Rafael Gamba**, *Estudio preliminar a “La polémica Filmer-Locke sobre la obediencia política”*, Instituto de Estudios Políticos, Madrid 1966, páginas XIX-XXIV

LA FILOSOFIA POLÍTICA DE JOHN LOCKE

Estat de naturalesa i estat de guerra.

ESTAT DE NATURALES

- ◉ Abans que els homes renunciessin als seus poders, com era l'estat on vivien i podien viure la seva vida sense renunciar a res?
- ◉ L'estat previ a l'estat d'una societat civil s'anomena *estat de naturalesa*.
- ◉ En aquest estat ja existien les condicions prèvies que van possibilitat el pacte que va fer possible el poder polític:
 1. La igualtat
 2. La llibertat
 3. La racionalitat

ESTAT DE NATURESA

1. **La igualtat:** és *“un estat d’igualtat, on tot el poder i la jurisdicció són recíprocs i ningú no té més que altres”* (secció 4)
2. **La llibertat:** és *“un estat de perfecta llibertat per a ordenar llurs actes, disposar de llurs propietats i de les persones que creguin convenient, dins dels límits de la llei natural, sense demanar permís ni dependre de la voluntat de cap altre home”* (secció 4)

ESTAT DE NATURALES

3. La racionalitat: *“L’estat de natura té una llei natural que el governa, la qual cosa obliga a tothom. Aquesta llei, que és la raó, ensenya a tot el gènere humà que, essent tots iguals i independents, ningú no ha d’atemptar contra la vida, la salut, la llibertat ni les possessions d’un altre”* (secció 6).

- La racionalitat, doncs, fixa els límits a la igualtat i la llibertat. Fa possible delimitar i respectar el que pertany a cadascú: la vida, la salut la llibertat i els béns de l’altre.
- Tothom en aquest estat és propietari d’alguna cosa i aquesta propietat ha de ser respectada. Per tant, l’estat de naturalesa no és un estat d’igualtat i de llibertat absolutes.

ESTAT DE NATURALESA

- La racionalitat també obliga a tothom a complir una altra llei natural: la de castigar a qui no sigui prou racional, és a dir, a qui no respecti ni la vida, la salut, la llibertat ni els béns dels altres.
- **Locke** afirma: *“l’execució d’aquesta llei en l’estat de natura s’ha deixat en mans de tots els homes. D’aquesta manera, tothom té dret a castigar els transgressors de la llei natural en grau suficient per a prevenir-ne la violació. (...) Per tal com en l’estat de perfecta igualtat, on no hi ha, naturalment, cap superioritat ni jurisdicció dels uns sobre els altres, tothom ha de tenir dret a fer el que calgui en pro de l’acompliment de l’esmentada llei”* (secció 7)

ESTAT DE NATURESA

- ◉ En l'estat de naturalesa, raó s'identifica amb compliment de les lleis naturals. Per això , “en transgredir la llei natural, l'infractor demostra viure segons una norma contrària a la de la raó” (secció 8).
- ◉ Qui castiga a un infractor perquè ha estat víctima d'una agressió al seu dret natural de protegir tant la seva vida com les seves possessions actua en l'estat de naturalesa d'acord a una llei natural i conforme a un principi de raó.
- ◉ La màxima bíblica “qui vessi la sang de l'home per l'home serà vessada la seva sang” és una llei natural i compta amb la conformitat en l'estat de naturalesa de la raó (secció 11).
- ◉ En un estat on no hi ha una autoritat judicial que estigui per sobre de ningú (*igualtat perfecta*) tothom té dret a castigar els que infringeixen les lleis naturals. Actuar d'aquesta manera és també complir amb una llei que exigeix la naturalesa.

ESTAT DE GUERRA

- Si l'estat de naturalesa és un estat de perfecta igualtat i perfecta llibertat, per què la humanitat majoritàriament no acostuma a romandre en aquest estat?
- Com hem vist en el capítol dedicat a l'estat de naturalesa són freqüents els intents de transgredir les lleis naturals i que els que se senten víctimes actuïn legítimament per reprimir i castigar els infractors.
- D'alguna manera, tothom qui intenti posar-se en contra de les lleis naturals que regulen les vides dels homes entra en estat de guerra.

ESTAT DE GUERRA

- **Definició d'estat de guerra:** *“L'estat de guerra és un estat d'enemistat i de destrucció. consegüentment, qui declari de paraula o obra, qualsevol intenció -no pas apassionada ni precipitada, sinó equànime i serena- contra la vida d'un altre home, es posarà en estat de guerra amb aquell contra el qual hagi declarat tal intenció, i exposarà així la seva vida a ésser-li llevada pel poder de l'altre o de qualsevol que li faci costat i defensi la seva querella perquè és raonable i just que jo tingui dret a destruir allò que m'amenaça amb destruir-me” (secció 16).*

ESTAT DE GUERRA

- ◉ *L'estat de guerra*, per tant, dins de l'estat de naturalesa és el resultat de la transgressió o intent de transgressió conscient per part d'un home de la llei natural de preservar la vida d' un altre i la consegüent reacció natural de la víctima (també és una llei natural) per defensar-se de l'agressor.
- ◉ De les lleis natural d'existir i de protegir la vida de qualsevol amenaça neix el *dret d'autoconservació*.
- ◉ La *violència* és la característica essencial de l'estat de guerra: de la violència legítima d'aquells que volen conservar la seva vida contra la violència il·legítima d'aquells que la volen destruir.

ESTAT DE GUERRA

- **Locke** escriu: *“I un hom pot destruir aquell que li faci la guerra, o hagi demostrat alguna hostilitat a la persona, pel mateix motiu que pot matar un llop o un lleó; homes així no són vinculats a la llei comuna de la raó, no tenen altra regla que la de la força i la violència, per la qual cosa han de ser tractats com bèsties de rapinya, aquestes criatures perilloses i nocives que, si hom cau en llur poder, el destruirà amb tota seguretat”* (secció 16).

ESTAT DE GUERRA

Estat de guerra

Violència
justa

Violència
injusta

Lleis
naturals

Trangressió
lleis naturals

racionalitat

irracionalitat

ESTAT DE GUERRA

- ◉ *“D’aquí es desprèn que, aquell qui intenti de sotmetre un altre home al seu poder absolut, s’hi posarà en estat de guerra; cosa que caldrà interpretar com una declaració de propòsits en contra de la seva vida. Tinc raons per pensar que, aquell qui em sotmetés al seu poder –sense el meu consentiment, quan m’hi tingués faria de mi allò que li semblés, fins i tot em destruiria quan li vingués de gust; perquè ningú no pot pretendre de sotmetre’m al seu poder absolut si no és obligant-m’hi amb la força. I això va contra el meu dret a la llibertat, és a dir, fa de mi un esclau” (secció 17).*

ESTAT DE GUERRA

- ◉ Més endavant **Locke** afegeix un altre factor que pot originar un estat de guerra: l'intent de atemptar contra la llibertat dels individus.
- ◉ D'alguna manera, qui sotmet a altre per la força pot fer amb la seva vida el que vulgui, fins i tot destruir-la.
- ◉ Per tant, un poder absolut (la *monarquia absolutista*) és un atemptat a una llei natural: la preservació de la llibertat dels individus.
- ◉ Per consegüent, és un acte deliberat de posar-se en estat de guerra contra el poble.

ESTAT DE GUERRA

- ◉ L' estat de naturalesa, segons **Locke**, a diferència del que defensa **Tomas Hobbes**, és un estat de justícia.
- ◉ Les lleis naturals i la raó que les justifica determina que és allò just i que és allò injust, què és el bé i què és el mal.
- ◉ No cal l'existència d'una autoritat comuna per determinar i distingir aquestes nocions.
- ◉ La preservació de la vida i la llibertat està d'acord amb la justícia natural i la raó.
- ◉ L'atemptat contra aquests dos drets és una injustícia i va contra la raó.

ESTAT DE GUERRA

- *“D’aquesta guerra de tothom contra tothom (l’estat de naturalesa), també és conseqüència que res no pot ser injust. Les nocions de bé i de mal, de justícia i injustícia, no hi tenen lloc. Allà on no hi ha poder comú, no hi ha llei. Allà on no hi ha llei, no hi ha justícia. La força i el frau en la guerra són les dues virtuts cardinals. La justícia i la injustícia (...) són qualitats relatives a homes en societat, no en solitud.”*
- **Thomas Hobbes, Leviatan, XIII)**

ESTAT DE GUERRA

- ◉ A diferència del seu predecessor, **Hobbes**, a l'hora de caracteritzar l'estat de naturalesa, aquest estat no necessàriament és un estat de guerra.
- ◉ L'essencial d'un estat de naturalesa és la manca d'una autoritat comú.
- ◉ Per a **Locke** no és incompatible la inexistència d'una autoritat i la *“convivència dels homes d'acord amb la raó”*.
- ◉ L'específic de l'estat de guerra no és la inexistència d'una autoritat comú, sinó “la força il·legítima damunt d'una persona” (secció 19).

ESTAT DE GUERRA

Estat de naturalesa
(Locke)

Manca d'una
autoritat

Lleis naturals
regulen la vida de
les persones
(justícia)

pau

Estat de guerra

Algú o alguns
trangredeixen els
drets naturals
(injustícia)

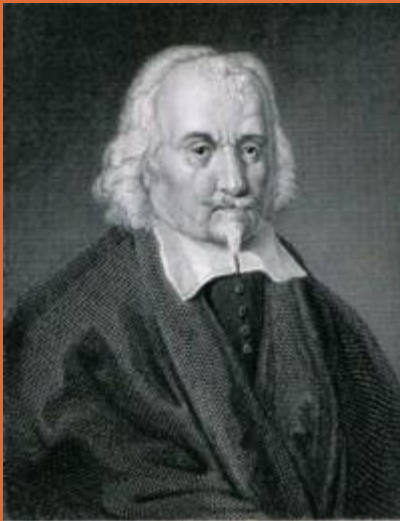
violència

ESTAT DE GUERRA

Estat de naturalesa
(Hobbes)

Estat de guerra

Thomas Hobbes

Manca d'una
autoritat

Llibertat
absoluta

No hi ha
justícia ni
injustícia

Guerra de tots
contra tots

LA FILOSOFIA POLÍTICA DE JOHN LOCKE

•
Treball, propietat privada i estat civil.

TREBALL

- ◉ En capítols anteriors hem constatat que el dret d'autoconservació és una de les lleis naturals.
- ◉ Consisteix en el manteniment i defensa de la vida.
- ◉ Aquest dret d'autoconservació propiciarà una altra llei natural: la d'extreure de la naturalesa tot allò que serveixi a l'home per a la millora de la seva existència.
- ◉ Aquesta llei natural es manifesta a través del *treball*.
- ◉ Mitjançant el *treball* l'home modifica una part de la naturalesa per al seu benefici particular.

TREBALL

- Amb el treball s'estableix un senyal distintiu entre allò que és de propietat comunal i allò que es de propietat individual.
- El dret a ser propietari del resultat del treball és també una llei natural *perquè* no necessita del consentiment dels altres homes: “*Si hagués estat necessari aquest consentiment, els homes s’haurien mort de gana, tot i l’abundància amb que Déu els havia dotat*” (secció 28).

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ Amb l'aparició del treball es produeix un canvi substancial en el que se suposa que havia de ser l'utilització conjunta dels recursos naturals per part dels éssers humans.
- ◉ En un principi, segons la Bíblia, Déu concedí la terra als homes en general, perquè poguessin fer-ne ús i d'aquesta manera poder subsistir.
- ◉ Des de la intuïció que cadascú és “propietari de la seva persona” arriba a la conclusió que tot allò que faci amb “el seu cos i les seves mans” també li pertany.
- ◉ El fet d'haver utilitzat el seu treball (el seu esforç) per fer-se amb una cosa constitueix el fonament del dret a posseir-la individualment.

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ El treball és una de les formes de relacionar-se la humanitat amb la naturalesa.
- ◉ El treball és una extensió de la persona que fa possible l'apropiació de recursos que originalment eren de tots. Estableix la distinció entre el que és d'un (particular) i el que és de tots (comú).
- ◉ Les mans i el cos formen part de la persona, per tant són propietats individuals de cada individu.
- ◉ Amb el cos i les mans cada individu contacta amb la naturalesa i extreu d'ella el que necessita (treball).
- ◉ I el resultat d'aquest contacte transforma aquesta part de la naturalesa en propietat seva en exclusiva i fora de l'abast dels altres.
- ◉ Des d'aleshores ençà, si ell no ho permet, aquesta realitat sostreta a la naturalesa només tindrà un amo i només ell tindrà dret a gaudir-ne.

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ *“Si bé la terra i totes les criatures inferiors són comunes a tots els homes, en canvi cada home és propietari de la seva persona, i ningú fora d’ell mateix, no hi tindrà cap dret. El treball del seu cos i de les seves mans són, per dir-ho així, propietat seva. Aleshores, en sostreure, amb el seu treball, qualsevol cosa de l’estat en què la natura l’havia deixada, combina aquella cosa amb quelcom que li pertany i fa que esdevingui, en conseqüència, propietat seva. El fet d’haver-la sostreta de l’estat natural i haver-hi aportat el seu esforç exclou els altres homes del dret a posseir-la. Com que el treball és propietat inqüestionable del treballador, cap altre home sinó ell no podrà tenir cap dret sobre aquelles coses a les quals ha dedicat el seu treball, sempre que en quedin suficients i de la mateixa qualitat per a la resta de la comunitat” (Capítol V, secció 27)*

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ En **Locke**, la propietat privada s'identifica amb llibertat personal.
- ◉ Una persona és lliure si és propietària de si mateixa. La definició d'esclau sorgeix com a oposició a la definició de persona lliure, és a dir, no és propietari de si mateix ni tan sols de la seva vida.
- ◉ L'home, que comença sent únicament propietari de si mateix mitjançant el treball, es va projectant de mica en mica sobre les coses materials i físiques.
- ◉ L'home amb el treball augmenta les seves possessions físiques alhora que augmenta la seva llibertat.
- ◉ El robatori s'entén no només com un atemptat a la propietat d'una persona sinó també com un atemptat a la seva llibertat.
- ◉ Una vida plena és una vida lliure gaudint de les teves propietats.
- ◉ Aquesta plenitud pot augmentar si s'està segur que ningú altre et desposseirà de les teves propietats.

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ A allò que va dir **Descartes**, "penso, llavors existeixo", **Locke** podem imaginar que afegeix: "existeixo, llavors posseeixo": sóc el meu amo, per tant, sóc amo de tot allò que produeixo. Encara més: la noció que mostra que la nostra propietat elemental som nosaltres mateixos, és a dir, les nostres persones i els nostres cossos, implica que la propietat, necessàriament, comporta la llibertat. Perquè dir que "som amos de nosaltres mateixos" és equivalent a dir que tenim la llibertat de disposar de nosaltres mateixos, que és el significat de la nostra llibertat.
- ◉ **Richard Pipes**

Richard Pipes

PROPIETAT PRIVADA

- ◉ El poder polític, l'*Estat*, neix de la necessitat de donar seguretat als propietaris.
- ◉ No hi ha seguretat en l'*estat natural*, perquè no hi ha cap autoritat que vetlli per l'acompliment d'aquest dret natural: tothom ha de ser lliure de gaudir de les seves possessions.
- ◉ Per això, aquest afany per preservar les seves pertinences (o el que és el mateix la seva *llibertat*) condueix als propietaris d'un estat insegur (*el natural*) a un altre que es preocupa per la seguretat (*el civil*).
- ◉ En el primer capítol del segon *Assaig* (secció 3), **Locke** defineix el poder polític com allò que *té la capacitat de dictar lleis per a la salvaguarda i regulació de la propietat*.

ELS DINERS I L'ESTAT CIVIL

- ◉ En un principi, l'acumulació de béns estava limitada per la llei natural, que obeïa a la raó (moderació/austeritat):
 1. Només ens apropiem d'allò que és suficient per al consum: si agafem molta fruita o cacem molta carn amb els temps es podriran (seccions 37-38).
 2. Cal deixar prou recursos perquè no quedi ningú que no s'en pugui servir (secció 33).
- Això canvia amb la invenció dels diners (secció 36):
 1. Et permeten produir més del que necessites.
 2. A diferència dels vegetals i la carn, el diner no es deteriora (això fa possible canviar allò que et sobra per diners).
 3. Els diners que aconsegueixes pot servir-te per estendre les teves propietats on produir més, comprant propietats a altres propietaris.
- Amb els diners es poden eliminar les dues limitacions anteriors.

ELS DINERS I L'ESTAT CIVIL

- ◉ A partir de la invenció dels diners es produeix una *transició* entre el dret limitat al dret il·limitat de posseir.
- ◉ L'aparició dels diners, per a Locke, és anterior a l'aparició de l'estat civil.
- ◉ Ni els diners ni els contractes comercials deuen la seva validesa a l'existència prèvia de l'Estat, són creacions de les finalitats naturals dels homes i deuen la seva validesa a la seva raó natural (**C.B. Macpherson**).
- ◉ L'Estat neix del temor dels propietaris a perdre les seves possessions.
- ◉ Aquest temor no existia abans de la desaparició dels límits naturals a la propietat produïda per la introducció dels diners.

ELS DINERS I L'ESTAT CIVIL

1. La necessitat de l'estat civil neix justament després de la introducció dels diners.
2. Amb els diners s'excedeixen els límits naturals de la propietat.
3. L'acumulació sense límits crea una nova situació en l'estat de naturalesa on hi ha propietaris i no propietaris.
4. Els propietaris busquen la protecció de l'Estat per defensar les seves propietats de la cobdícia dels que s'han quedat sense res (*evitar un estat de guerra*).

ELS DINERS I L'ESTAT CIVIL

- ◉ *“Per explicar l'aparició de l'Estat, **Locke** es veu obligat a recórrer a una segona fase del "estat de naturalesa", que es caracteritza per abundants discòrdies i una major criminalitat que l'augment de població i l'acumulació de riquesa en cada vegada menys mans van portar amb si. A una primera fase en què l'home hauria gaudit en pau de la seva llibertat i propietats, seguiria una segona en què ja no es respecta el dret natural i regna la violència arreu, cosa que exigeix una autoritat que posi ordre.”*
- ◉ **Ignacio Sotelo**, *Libertad “versus” igualdad. Hobbes, Locke y Rousseau*, Claves de razón práctica, Noviembre 2011, nº 217

ELS DINERS I L'ESTAT CIVIL

De l'estat de naturalesa a l'estat civil

1

- Igualtat absoluta (propietat comunal)

2

- Desigualtat limitada (propietat limitada)

3

- Invenció dels diners

4

- Desigualtat il·limitada (propietat il·limitada)

5

- Perill d'un estat de guerra (propietaris amenaçats pels no propietaris)

6

- Conveniència d'un estat civil.

EDUCACIÓ I DESIG DE POSSEIR

- ⑥ **103.** *He dit ja que els nens estimen la llibertat, i, per tant, han de ser portats a fer coses que els siguin convenientes, sense que sentin cap pressió sobre ells. I ara dic que estimen altra cosa més encara, i és la dominació, i aquest és el primitiu origen de molts hàbits viciosos que són ordinaris i naturals. Aquest amor del poder i de la dominació es mostra molt aviat i en aquestes dues coses:*
- ⑥ **104. 1.** *Veiem el nen, gairebé tan bon punt neix (estic segur que molt abans que pugui parlar) cridar, fer-se impertinent, intractable i malhumorat per la raó única de voler fer la seva voluntat. Volen sotmetre als altres als seus desitjos; exigeixen una condescendència ràpida de tots els que l'envolten, particularment dels que són pròximament d'a mateixa edat i condició d'ells, o d'un grau inferior, tan aviat com puguin a arribar a considerar aquestes diferències.*
- ⑥ **105.2.** *Una altra cosa que mostren el seu amor al domini, és en el seu desig de tenir coses que els pertanyin; estimen la propietat i la possessió, recreant-se en el poder que sembla donar-los i per tenir el dret de disposar d'aquestes coses al seu gust. Qui no hagi observat a aquestes dues tendències influir des de molt d'hora en el nen, té poc coneixement de les seves accions, i qui pensa que aquestes dues arrels de gairebé tota la injustícia i la lluita que pertorben la vida humana, no han extirpar aviat i introduir hàbits contraris, oblida l'època adequada per posar els fonaments d'un home bo i digne.*
- ⑥ **John Locke,** *Pensamientos sobre educación*, Sección XII, 103-110, Akal bolsillo, Madrid 1986

BIBLIOGRAFIA

- ◉ **Charles Fried**, *La libertad moderna y los límites del gobierno*, Katz editores, Buenos Aires 2009
- ◉ **José María Lassalle**, *El liberalismo ayer y hoy*, entrevista de **Ramón González Ferriz**, Letras Libres, Enero 2011
- ◉ **C.B. Macpherson**, *La teoría política del individualismo posesivo*, Fontanella, 2ª edición, Barna 1979
- ◉ **Ignacio Sotelo**, *Libertad “versus” igualdad. Hobbes, Locke y Rousseau*, Claves de razón práctica, Noviembre 2011, nº 217
- ◉ <http://pitxaunlio.blogspot.com.es/2012/07/sobre-antropologia-igualtat-i-justicia.html>
- ◉ <http://pitxaunlio.blogspot.com.es/2010/10/existeixo-llavors-posseeixo.html>

LA FILOSOFIA POLÍTICA DE JOHN LOCKE

- Govern civil i revolta.

NATURAL I ARTIFICIAL

- ◉ La diferència en **Locke** entre allò *artificial* i allò *natural* s'estableix a partir de si ha estat el resultat del consentiment o acord entre els integrants d'una comunitat humana o no.
- ◉ *Natural* és allò que no necessita el consentiment de ningú.
- ◉ Són naturals, per exemple, el dret a posseir allò que és fruit del teu treball, a defensar allò que és teu: la vida, la salut, els teus béns, a mantenir la teva vida i a millorar-la i també a el dret a castigar aquell que no respecta aquestes lleis naturals.

NATURAL I ARTIFICIAL

- ◉ *Artificial*, en canvi, és allò que necessita el consentiment d'altres homes.
- ◉ Artificial, per exemple, és *l'Estat civil* i les lleis que regulen la vida dins l'estat civil, perquè són el resultat d'un acord entre la majoria dels membres d'una comunitat.
- ◉ Els homes entren a formar part d'un *estat civil* perquè consideren que l'acompliment de les lleis de l'estat de naturalesa és massa insegur.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ Un dels drets de *l'estat de naturalesa* és el de què tothom en aquest estat és jutge de les seves causes: tothom té dret a castigar aquell que amenaci la seva vida, els seus béns, les seves propietats.
- ◉ Aquest dret planteja un problema: la seva *parcialitat*. Quan la víctima o els que la recolzen apliquen el càstig existeix el perill que la sanció no sigui del tot proporcionada al delicte comès per l'agressor.
- ◉ Amb la institució del govern civil (*l'Estat*) per consentiment de tots (*contracte social*), els humans pretenen “refrenar la violència i evitar el desordre” (*l'estat de guerra*).

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- Com sorgeix la *parcialitat*?
- **Locke** escriu: “*L’amor propi els farà parcials envers ells mateixos i el seus amics, en canvi, la mala consciència, la passió i l’afany de revenja el durien massa lluny en castigar els altres, i per tant no se’n derivaria més que confusió i desordre*” (secció 13).
- L’Estat esdevé, per a **Locke**, la solució més adequada per fer front “*als inconvenients de l’estat de natura*” (secció 13).

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ *L'Estat civil* és l'instrument idoni per solucionar problemes que a *l'estat de naturalesa* no tindrien fàcil solució:
 1. Permet l'existència d'una força neutral per jutjar a qui delinqueix.
 2. A una primera fase de *l'estat de naturalesa*, caracteritzada per l'harmonia i la pau (**propietat limitada**), li segueix una segona fase protagonitzada per la discòrdia i la violència (*estat de guerra*), vinculada a l'aparició de la **propietat il·limitada**. Cal pensar, doncs, en la instauració d'una autoritat que restauri l'ordre perdut.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ Tanmateix, l'ordre recuperat de la primera fase de *l'estat de naturalesa* en el nou *estat civil* no serà del tot el mateix.
- ◉ En l'estat de naturalesa existia una *llibertat natural* que no s'ha de confondre amb llibertat absoluta.
- ◉ Era una llibertat limitada per les lleis naturals.
- ◉ En l'estat de naturalesa, l'home no estava sotmès a l'autoritat d'altres homes.
- ◉ Les lleis naturals que regien l'estat de naturalesa no comptaven amb el **consentiment** de ningú.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ En *l'estat civil*, en canvi, apareix un altre concepte de llibertat.
- ◉ Aquesta llibertat, *llibertat civil*, és el resultat del **consentiment**, amb el qual algú accepta amb altres restringir part de la seva llibertat individual original, obeint unes determinades lleis, amb la condició que la resta de la seva llibertat sigui respectada.
- ◉ La restricció de la llibertat original no és producte, per tant, de la força, ni de la tradició ni de l'autoritat religiosa, sinó fruit d'un acte lliure.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ *“... per molt que algú, erròniament digui el contrari, la finalitat de la llei no és abolir ni restringir la llibertat, sinó de preservar-la i eixamplar-la. En tots els estaments d'éssers creats susceptibles de legislació, si no hi ha llei no hi pot haver llibertat. La llibertat consisteix a ésser lliures de coartacions i violència per part dels altres, i això no és possible si no hi ha una llei. Ara: la llibertat no implica, com hi ha qui diu, que cadascú pugui fer allò que li vingui de gust (podríem ser lliures si haguéssim de dependre de les rauxes dels altres?), sinó que hom pugui lliurament ordenar i disposar de la seva persona, els seus actes i les seves possessions i tot allò que és propietat seva, dins els límits assignats per les lleis que el governen, i no hagi, per tant, de sotmetre's a la voluntat arbitrària d'un altre, sinó que pugui seguir lliurament la seva.”*
(secció 57)

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

Llibertat política

No
coacció

La voluntat no actua per
imposició ni violència
dels altres

Cal que existeixin lleis que impedeixin que alguns
utilitzin la seva llibertat per restringir la llibertat dels
altres.

Aquestes lleis han de ser el
resultat del consentiment.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- El *govern civil* es caracteritza per l'existència d'“*un poder i una autoritat terrenal dels quals hom pugui obtenir reparació mitjançant recurs*” (secció 21).
- Aquesta autoritat o poder serà el resultat d'haver renunciat els homes a la seva llibertat natural, establint per acord les lleis que permetran “*conviure amb benestar, pau, seguretat, gaudir tranquil·lament de les seves propietats i protegir-se més fermament d'aquells qui no formin part d'aquesta societat*” (secció 95).

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- ◉ **Definició de poble i poder de la majoria:** “Quan un nombre indeterminat de persones s’avenen a formar una comunitat o govern, passen a constituir un *sol cos polític*, on la *majoria* és qui té dret d’actuar i de decidir damunt la resta” (secció 95).
- ◉ Tots aquells que prometen respectar les mateixes lleis que prèviament han acordat constitueixen un *poble (sol cos polític)*.
- ◉ Des d’ara, el poder estarà en mans del poble, que actua a partir del que decideix la *majoria*.

ORIGEN DEL GOVERN CIVIL

- *“... tot home, pel fet d’avenir-se amb altres a formar un cos polític sota un govern, s’imposa a si mateix aquella obligació que afecta tots els membres d’aquella societat: la de sotmetre’s al determini i les decisions de la majoria; altrament aquest pacte inicial pel qual constitueix juntament amb altres una sola societat...”*
(secció 97)
- La *majoria* esdevé el procediment apropiat perquè el cos polític actuï com un tot. La voluntat col·lectiva adopta decisions que són obligatòries per a tots els membres de la societat civil. Tan bon punt algú ha acceptat ingressar a la societat civil, està obligat a acceptar les decisions majoritàries.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- ◉ El poder (sigui executiu, legislatiu o jurídic) resultat del pacte o consentiment és un *poder delegat* pel poble, és a dir, el poble conserva sempre la sobirania.
- ◉ Característiques del poder polític:
 1. és un poder subordinat al poble
 2. ha de beneficiar al poble i no a qui l'exerceix
 3. la seva funció és protegir els drets i llibertats del poble
 4. si aquell o aquells a qui s'ha adjudicat el poder no compleixen amb les seves funcions, el poble té el dret de canviar-lo, fins i tot fent servir la força.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- ◉ El poder oposat al *poder polític per consentiment* és el *poder despòtic o tirànic*.
- ◉ El *poder despòtic* “és un poder absolut i arbitrari que un home té damunt d'un altre, i que li permet de llevar-li la vida quan li sembli” (secció 172).
- ◉ Aquest tipus de poder o govern és il·legítim perquè no compta ni amb el suport de la **natura** ni del **consentiment**.
- ◉ És un govern il·legítim perquè va en contra de la llei natural més bàsica: el poder absolut és un poder que li pot prendre la possessió més elemental d'un home, la seva vida. Pot fer amb ella el que vulgui.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- ◉ **Locke** busca una fórmula pràctica perquè el poble pugui controlar el poder: *“cal que el poble no sols tingui dret a lliurar-se de la tirania, sinó també a intentar d’evitar-la”* (secció 220).
- ◉ La fórmula que pot fer que el poble dissolgui el govern seria *“quan el legislatiu, o el monarca, actuen contràriament a la tasca que els ha estat confiada”* (secció 221). El dret del poble a la revolta es basa en aquesta fórmula.
- ◉ Aplicació d’aquest principi: un poder perd el suport del poble quan *“intenta envair les propietats dels súbdits, de tal manera que els membres d’aquell poder (...) esdevinguin amos o puguin disposar arbitràriament de les vides, les llibertats o les fortunes de la població”* (secció 221).

DRET NATURAL A LA REVOLTA

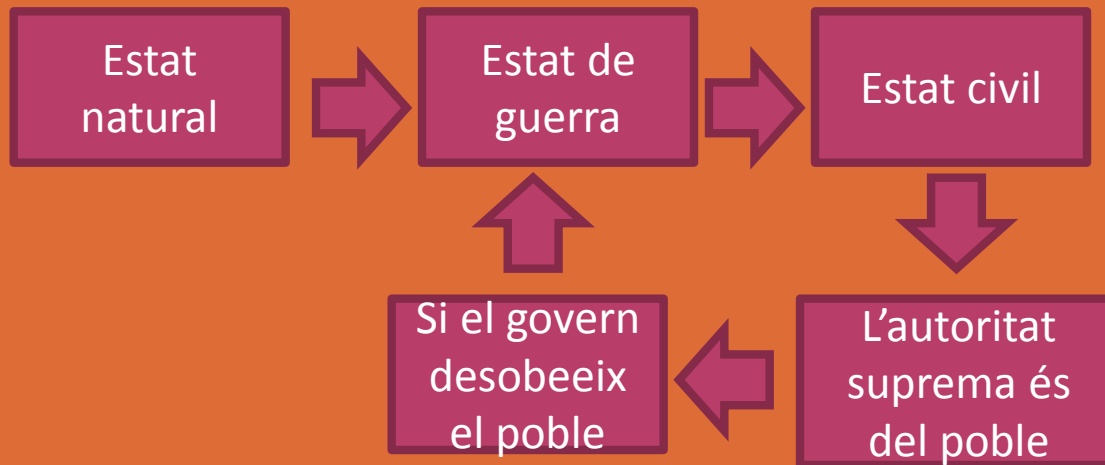
- Contra aquells que consideren que posar en mans del poble una fórmula com aquesta debilitaria els governs i fomentaria l'anarquia, **Locke** respon dient que *“és la millor defensa contra la rebel·lió i el mitjà més eficaç per a evitar-la”* (secció 226).
- Existeix una temptació natural dels que tenen el poder d' exercir-lo més enllà del que les lleis i el poble els han fixat.
- El coneixement de l'existència d'aquest fórmula (del dret natural a la revolta) tindria un efecte preventiu sobre aquells dirigents més susceptibles a sobrepassar les seves atribucions polítiques.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- La tendència despòtica o tirànica del poder o el que és el mateix, la temptació dels dirigents a no respectar i modificar les lleis que el poble, mitjançant el consentiment, havia autoritzat és l'origen de tot govern il·legítim.
- Quan un govern pren mesures polítiques contra els drets del poble és com si declararessin *l'estat de guerra* al poble.
- És en aquest moment que el poble assumeix el dret de no obeir l'autoritat d'aquest govern i de resistir-se fins i tot amb violència contra les seves imposicions arbitràries.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- Tot poder emergeix del poble i aquell que modifica allò que per consentiment ha estat creat pel poble el que fa és intentar substituir una atribució que només a ell li pertany.

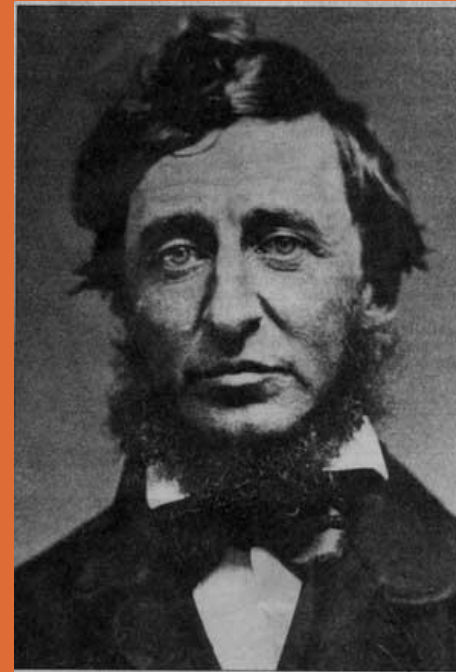

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- ◉ Els contraris a l'aplicació del dret a la revolta afirmen que fomenta les guerres civils i el desordre.
- ◉ **Locke** utilitza una *analogia* per defensar el dret a la revolta (secció 228):
 1. El cas d'un poble que es rebel·la contra un govern il·legítim és similar al cas d'un individu que oposa resistència a un intent de robatori.
 2. Si acceptéssim els arguments dels que s'oposen al dret a la revolta, el poble hauria d'acceptar l'aplicació de lleis injustes i la víctima les exigències del lladre.
 3. **Conclusió:** aquesta pau i ordre que defensen els contraris al dret de revolta no afavoreix ni la justícia ni l'honradesa, sinó als governs tirànics i als delinqüents.

DRET NATURAL A LA REVOLTA

- ◉ *El govern, que és tan sols el mitjà escollit pel poble per executar la seva voluntat, pot ser igualment ser objecte de pràctiques deshonestes i pervertit abans que el poble tingui temps d'actuar a través d'ell.*
- ◉ *L'autoritat del govern, fins i tot al que estic disposat a sotmetre'm segueix sent una autoritat impura: per ser estrictament justa necessita l'aprovació i el consentiment dels governats.*
- ◉ **Henry D. Thoreau**, *Desobediència civil*, José J. De Olañeta , editor, Palma de Mallorca 2002

Henry D. Thoreau
(1817-1862)

BIBLIOGRAFIA

- ◉ **John Locke**, *Assaig sobre el govern civil precedit de la Carta sobre la tolerància*, Traducció de Jaume Medina i Joan Sellent, Editorial Laia, Barcelona 1983